

УДК 323.1(477)+(492)

Г. Дутчак

УКРАЇНСЬКЕ НАЦІОНАЛЬНЕ ПИТАННЯ В ПАРИЖІ: ВЛАДНЕ РІШЕННЯ

На основі аналізу розсекречених державних документів реконструйовано події державної ваги у Парижі 1969 р., відкриття скверу імені Тараса Шевченка, а також складні державні переговори про спорудження пам'ятника Т. Шевченку у цьому ж сквері, пошук і пояснення причин протиріч між офіційною радянською владою і українськими емігрантами у Франції.

Ключові слова: державні документи, громада, влада, народ.

Рік 2014 в Україні – рік Т. Шевченка. Рік нашого національного поета, і нашого Державника. Наш національний поет вивчав і любив французьку мову, хотів побачити Європу – доля не дала йому такої можливості. Доля склалася так, що йому довелося замальовувати землі Казахстану. Т. Шевченко дуже любив землі Казахстану, любив за зажурені пейзажі цієї землі, їх збереглося близько 300. Про ці прекрасні землі і добрий народ можна говорити тільки словами Т. Шевченка: “И правда, что прежние мои страдания, в сравнении с настоящими, были детские слезы: горько, невыносимо горько! и при всем этом горе мне строжайше запрещено рисовать что бы ни было и писать (окроме писем), а здесь так много нового, киргизы так живописны, так оригинальны и наивны, сами просятя под карандаш, и я одуреваю, когда смотрю на них...” [1].

Українським дослідникам партійні архіви не були доступними. Це були засекречені документи, які тільки 1992 р. були розсекречені. З архівної справи (архів ДАГО України) видно, що ніхто з вчених із ними не працював, і тому це перша публікація про відкриття скверу і про спорудження пам'ятника Т. Шевченку в Парижі за радянських часів

Мета статті реконструювати події 1969 р. у Парижі за допомогою державних документів, відновити історичну справедливість події, розібратися в непростих владних відносинах: радянських дипломатів і українських емігрантів, а також державних службовців мерії Парижу.

Секретар ЦК КП України М. Лутак писав “цілком таємно” у ЦК КПРС, опускаючи в доповідній записці, національне забарвлення події. У документі писалося, що Муніципальна рада міста Парижу в грудні 1967 р. прийняла рішення назвати сквер, розташований на перетині бульвару Сен-Жермен та вулиці Сен-Пер, іменем українського поета і мислителя Т. Шевченка. В березні 1969 р. відбувся урочистий акт присвоєння скверу імені Т. Шевченка. Хоча одним з ініціаторів та організаторів урочистостей був Ювілейний Шевченківський комітет, створений українськими національними колами у Франції, радянська влада вважала за доцільне використати цю подію в цілях зміцнення дружніх зв'язків між радянським і французьким народами. Відповідальні співробітники Паризького муніципальної ради мотивували своє рішення бажанням відзначити видатні заслуги українського поета перед людством.

Державний український комітет із присвоєння премій імені Т. Шевченка нагородив голову Паризького муніципалітету Б. Роше ювілейною Шевченківською медаллю. Одночасно голова Комітету А. Корнейчук звернувся до нього з пропозицією

встановити у сквері імені Т. Шевченко бюст поета, який могли б передати в дар парижанам скульптори України.

У липні у радянському посольстві в Парижі відбулася церемонія вручення Б. Роше диплома та пам'ятної медалі Т. Шевченка. Подякувавши за вручені йому диплом і медаль, Б. Роше сказав, що ця медаль, як і присвоєння імені Т. Шевченка одному зі скверів Парижа є ще одним свідченням міцніючої радянсько-французької дружби, а також розвитку культурних франко-українських зв'язків.

Що ж стосується встановлення бюста Т. Шевченка в сквері його імені, то в бесіді з послом СРСР у Франції В. Зоріним Б. Роше сказав, що у Паризької муніципальної ради немає заперечень проти цього і відповідне рішення може бути прийнято Комісією з питань культури. Додамо, що в щоденнику В. Зоріна є запис, який М. Лутак опустив, що окрім Б. Роше з дружиною, на церемонії були присутні його заступник Ф. Голлю, члени групи франко-радянської дружби ради. І що Б. Роше ще сказав, що на поточній сесії міської ради з ініціативи групи франко-радянської дружби буде розглядатися питання про присвоєння одній з вулиць Парижа імені В. І. Леніна.

Секретар М. Лутак звертався в ЦК КПРС із проханням: “Просимо дозволити направити в радянське посольство до Франції бюст Т. Шевченка для передачі його в дар громадянам Парижа. Витрати з виготовленням та відправкою бюста до Франції будуть за рахунок Міністерства культури УРСР” [2].

Секретар ЦК КП України М. Лутак у доповідній записці до ЦК КПРС тільки констатував факт відкриття скверу імені Т. Шевченка в Парижі. Але в архівній справі: “Копія вихідного листа Міністерства закордонних справ УРСР, Постійного представництва УРСР при ЮНЕСКО про встановлення бюста і присвоєння скверу імені Т. Шевченка в Парижі” [3] є звіт В. Немцова – аташе Посольства РСР у Франції. У ньому більш детально описується церемонія перейменування в Парижі скверу Шаріте в сквер Тараса Шевченка. Як зазначається у звіті, що початок церемонії було заплановано на 11:00 ранку, задовго до призначеного часу до скверу стали збиратися представники різних українських націоналістичних організацій, багато з яких мали при собі упаковані в чохлах прапори своїх організацій, а можливо і плакати.

До місяця церемонії були підтягнуті значні сили поліції, призначені для забезпечення порядку. Чинownik церемоніального відділу мерії сказав дипломату В. Немцову, що мерія попередила керівників організації, що беруть участь у церемонії, про те, що, якщо під час церемонії будуть проявлятися якісь антирадянські випадки, то церемонія буде припинена, а присутні будуть розігнані, і що в поліції визначені щодо цієї події точні інструкції. Після відповідних розпоряджень поступово чохла з прапорами з рядів присутніх зникли.

Коли чинownik церемоніального відділу сказав, що він представить В. Немцову Ж. Гарньє, який повинен був прибути до початку церемонії і проголосити від імені Паризької ради промову і відкрити табличку з новим найменуванням скверу, а також представити А. Версте – голову ювілейного комітету з організації урочистостей на честь пам'яті Т. Шевченка, то він охоче погодився познайомитися з представниками Паризької ради. Що ж стосувалося представників українських націоналістичних організацій, то В. Немцов зазначив, що знайомитися з ними йому не обов'язково.

За кілька хвилин до початку церемонії прибув віце-голова Паризького Ради Ж. Гарньє у супроводі співробітниці церемоніального відділу мерії.

Згодом було відкрито церемонію і запрошено до слова Ж. Гарньє. Він подякував усім присутнім за участь у церемонії, згадавши при цьому й членів дипломатичного корпусу. Як зазначається у звіті Н. Немцова, у своїй промові Ж. Гарньє говорив про героїчний життєвий і творчий шлях Т. Шевченка, про вклад, внесений поетом у скарбницю світової культури.

Після виголошеної промови Ж. Гарньє зняв покривало з таблички, укріпленої на огорожі скверу, на якій був напис: “Сквер Тараса Шевченка. Колишній сквер Шаріте”. Потім було надано слово А. Верста, який виголосив промову французькою мовою. А. Верст дякував усім, хто брав участь в організації та проведенні ювілею Т. Шевченка (зауважимо, що А. Верста – голова ювілейного Шевченківського комітету, голова Академічного українського товариства, музикознавець).

У своєму звіті В. Немцов підмітив, що під час промови А. Версти мадам Пьерон, яка знаходилася поруч із В. Немцовим, зауважила, що вона впевнена, що у своєму виступі А. Верста ні слова не згадає про нашу країну. На що В. Немцов відповів: “що це дуже сумно, тому що завдає шкоди пам’яті поета”. В. Немцов писав: “А. Верста обійшов мовчанням і Радянську Україну і святкування ювілею Т. Шевченка в нашій країні. Правда будь-яких ворожих антирадянських випадів у своєму виступі А. Верста не зробив”.

Після виступу А. Версти чоловічий хор в українських національних костюмах виконав українською мовою “Заповіт” на слова Т. Шевченка, а потім “Марсельєзу” французькою мовою. І на цьому було оголошено церемонію закінченою. Як повідомлялося в цьому ж звіті В. Немцова до Міністерства закордонних справ СРСР, вся церемонія тривала приблизно 40 хвилин.

Ми бачимо гідний звіт диплома та В. Немцова. Проте він багато чого не написав, особливо те що стосувалося українського національного питання. Це можна пояснити тим, що дипломати не хотіли зайвих клопотів. Церемонія відкриття скверу пройшла протокольнo грамoтнo.

Необхідно зауважити, що на той час були українські представники в ЮНЕСКО. Постійний Представник УРСР при ЮНЕСКО М. Решетняк писав про цю церемонію в Міністерство закордонних справ Української РСР Д. Білоколоту. Така ж копія була відправлена Г. Шевелю і І. Пересаденко (заввідділом інформації та зарубіжних зв’язків ЦК КП України). М. Решетняк писав: “В інформації совпосольства, яка на моє прохання була адресована і в МЗС УРСР, вказувалося на офіційні кроки, зроблені посольством з метою не допустити антирадянського характеру цієї маніфестації. Французька влада обіцяла зробити всі заходи, щоб виключити можливість використання цієї церемонії для антирадянських виступів”.

Зауважимо, що в газеті “Українське слово” від 16 березня 1969 р. був поміщений заклик до всіх українців, які проживають у Франції, взяти масову участь в цій церемонії 29 березня 1969 р.

М. Решетняк пише, що цей заклик не набув широкого масштабу, бо націоналістам на церемонію вдалося зібрати всього 200 осіб. У своєму повідомленні М. Решетняк підмітив, що після офіційної церемонії після виконання “Заповіту” і “Марсельєзи” хор виконав (національний гімн України). М. Решетняк уточнював, що на церемонії були присутні: В. Скофенко і О. Демченко, вони ж розмовляли з хористами і з’ясували цікаву деталь, що “українські” хористи насправді виявилися не українцями, а голландцями з-під м. Утрехта, і ні слова не розуміли по-українськи. В. Скофенко і О. Демченко вели з ними бесіду по-англійськи. Керівництво Шевченківського комітету розповсюдило серед

українців “Заклик”, де просило не порушувати програму і утриматися від маніфестацій (в архівній справі є переклад із французької мови).

Є ще одна важлива деталь у документі М. Решетняка, який був відправлений в МЗС УРСР. Про цю деталі навіть в своєму дипломатичному щоденнику замовчував посол СРСР у Франції В. Зорін. Це “українські націоналісти з молоді”. Вони ж поширювали серед присутніх французів антирадянську листівку французькою мовою. Французька поліція, яка зібрала в цьому районі досить значні сили, відбирала ці листівки і взагалі уважно стежила за порядком.

У справі є переклад українською мовою цієї листівки. Переклав її тоді Ю. Кочубей – в майбутньому, в незалежній Україні, Посол України у Французькій Республіці. Професійний дипломат, який багато доброго зробив у зміцненні зв’язків між Україною і Францією.

Звичайно, що на цю листівку треба звернути увагу. Вона досить грамотно складена, як на той час. У ній відображені справжні бажання українців. Пригадаймо, що в той час на Україні досить сильно підтримувалися національні почуття серед інтелігенції. У листівці йшлося, що незалежність України ідеал бажань Т. Шевченка, що українські інтелігенти заповнюють в’язниці і патріоти висилаються в Сибір. Переслідування Католицької Церкви та Української Автокефальної Церкви прирівнюється до переслідувань, що мали місце в першому сторіччі нашої ери. Так само в листівці писалося про знищення культурної спадщини України, а кінцівка листівки була такою: “Свобода народам, Воля людині. Допоможіть пригнобленим народам у їхній боротьбі за незалежність!”.

Короткий репортаж про цю подію був переданий по французькому телебаченню в цей же день, 29 березня 1969 р., у передачі “Регіональний журнал паризьких новин”. З французької преси тільки газета “Парі Прес-Ентрансіган” від 31 березня 1969 р. опублікувала повідомлення на декілька рядків про присвоєння імені Т. Шевченка скверу, нічого не згадавши про саму церемонію відкриття.

В українців у Франції була ще одна ідея – це пам’ятник Т. Шевченку. І в цей раз їх українська радянська влада випередила. На той час дуже відомий в Радянському Союзі український драматург О. Корнійчук написав листа зі зверненням до французької влади про встановлення пам’ятника Т. Шевченку. Пам’ятник планувався в сквері Тараса Шевченка в Парижі. Постійний представник УРСР при ЮНЕСКО М. Решетник повідомляв у міжнародний відділ ЦК КП України, що питання про встановлення бюсту Т. Шевченка в паризькому сквері, постійно знаходиться в центрі уваги, що здійснюється контроль за діяльністю націоналістів щодо скверу і, зокрема, можливості спорудження ними пам’ятника Т. Шевченку. Радянським посольством велися переговори про встановлення бюста з паризьким муніципалітетом. Посол В. Зорін і радник посольства В. Келін, якому було доручено контакт із муніципалітетом із питання встановлення бюсту, були поінформовані про те значення, яке надають у Києві цій події. Розроблялися пропозиції про проведення комплексу пропагандистських заходів щодо відкриття бюсту. Далі в документі йшлося, що після заміни Б. Роше на посту голови Паризького ради Е. де Верікурром, за словами В. Келіна, згадана рада була розпущена на канікули і до жовтня 1969 р. жодної політичної діяльності не вела. Радники Радянського посольства у Франції В. Келін і А. Куклінов відвідали члена бюро, секретаря Паризького ради Філіпа Толю і поцікавилися, як вирішується питання про можливість встановлення бюста Т. Шевченку. Ф. Толю не дав відповіді та порекомендував поговорити з колишнім головою ради Б. Роше,

який на той час, був радником цієї Ради і віце-президентом товариства Франція – СРСР, а також радником Паризької ради Блюмелем, після чого порекомендував написати офіційний лист голові ради Е. де Верікуру. Зі свого боку Ф. Толю обіцяв сприяти у позитивному вирішенні цього питання. Як писав М. Решетняк, судячи з реакції Ф. Толю, який фактично готував всі важливі рішення Паризької ради, ця рада ще не розглядала лист А. Корнійчука. Після візиту до Ф. Толю В. Келін не міг зустрітись з Б. Роше, оскільки він перебував за межами Франції.

З приїздом А. Зленко (перший Міністр закордонних справ у незалежній Україні) у посла В. Зоріна відбулася нарада. На нараді детально обговорювалося питання про те, як домогтися згоди французів на встановлення бюсту Т. Шевченка. В. Зорін говорив, що треба домогтися принципової згоди Паризької ради на встановлення бюста, не висуваючи при цьому жодних фінансових проблем, і якщо зараз порушити перед цією радою питання про спорудження за їх рахунок постаменту для бюста, то цілком ймовірно, зазнаючи фінансові труднощі, згадана рада прийме негативне рішення. Водночас, на думку В. Зоріна, посольству не доцільно направляти в Паризьку раду офіційного листа з проханням про встановлення бюста, тобто у Франції іноземні посольства зобов'язані вести всю переписку з місцевими органами влади тільки через МЗС Франції. Радянське посольство побоювалося настрою МЗС Франції. Посольство не мало впевненості в позитивному вирішенні питання.

В результаті повторного обговорення В. Зорін доручив В. Келіну за участю українських дипломатів підготувати пам'ятну записку для керівництва Паризької ради, в якій викладалася бесіда Посла з Б. Роше, передача Б. Роше листа О. Корнійчука, а у висновку висловлювалося прохання про якнайшвидше вирішення питання, про встановлення бюсту Т. Шевченку. Було вирішено, що пам'ятну записку В. Келлі вручить Б. Роше і секретарю Ф. Толю. Лише заручившись їх підтримкою, В. Келін відвідає голову ради де Верікура. Посол дав вказівку докласти всіх зусиль, щоб домогтися встановлення бюсту у березні 1970 р. Нагадаємо, що сквер імені Т. Шевченка був розташований на розі бульвару Сен-Жермен та вулиці Святих отців, неподалік від радянського посольства – на відстані кілометра. Площа скверу приблизно 350 кв. м. Своїми внутрішніми сторонами сквер безпосередньо прилягав до великого будинку Української Католицької Церкви (вул. Святих отців, 51), на території скверу росли кілька високих дерев. У тій частині скверу, яка максимально віддалена від вулиці Святих отців, стояв пам'ятник відомому французькому лікарю Леннеку. Висота пам'ятника становила 2 – 2,5 м, і як зазначалося в документі, художнього інтересу він не мав. На той час у районі скверу велися великі дорожні роботи, а на території самого скверу було встановлено декілька “будок”.

Церква, до якої прилягав сквер, обслуговувала українських католиків Парижа. У ній проводили свої засідання окремі керівні органи “українських націоналістів”. Недалеко від церкви, на вулиці Сабо, 3 була штаб-квартира мельниківських організацій і редакція газети “Українське слово”. Ця католицька українська церква – єдина в Парижі. У районі її місцезнаходження проживало багато українців-емігрантів. З цих причин церкву відвідувала значна кількість людей. У будівлі церкви було ряд житлових приміщень, де постійно жили деякі особи з “числа націоналістів”. Кілька вікон житлових кімнат виходили в сквер.

Будівля церкви – кам'яна, старовинне приміщення знаходилося в хорошому стані, як зазначалося в документі. На фасаді укріплена мідна табличка з написом французькою мовою: “Українська церква Святого Володимира Великого”. В цьому будинку провів

останні години життя смертельно поранений в Парижі С. Петлюра, про що, за неперевіреними даними, говорить меморіальний напис на стіні в середині церкви.

Офіційні представники СРСР у Франції припускали, що, порушуючи в минулому питання про присвоєння скверу імені Т. Шевченка, українці у Франції мали на меті використовувати цей факт, а також церемонію найменування скверу, і в подальшому сам сквер, в антирадянському напрямку.

Так само представники офіційної радянської влади у Франції знали, що українці зацікавлені самі встановити на території скверу пам'ятник Т. Шевченку, про це прямо писала їх преса, проте даних про їх конкретні практичні кроки у цьому напрямку до них не надходило. Останнім часом, (офіційними дипломатами) повідомлялося в ЦК КП України, що мельниківці демонструють у своїй штаб-квартирі знятий ними кінофільм про церемонію найменування скверу. Інших матеріалів, пов'язаних зі сквером Т. Шевченка в Парижі на сторінках української преси у Франції не було. Також само писалося, що збір фінансових коштів на пам'ятник через пресу серед емігрантів не вівся. Відомо, що упродовж останнього року українці придбали приміщення друкарні і церкви в Парижі, через що у них є грошові борги, кошти для покриття яких вони збирають серед емігрантів. Офіційні представники в Парижі повідомляли в ЦК КП України, що встановлення пам'ятника Т. Шевченку в Парижі, найближчим часом українськими емігрантами є малоймовірним. Чого побоювалися радянські дипломати, то це заявки, яку українці могли зробити в муніципалітеті на спорудження їх пам'ятника, навіть не маючи для цього грошових коштів. Як ініціатори відкриття скверу, а також з інших причин вони могли небезуспішно домогтися задоволення свого прохання, цього і побоювалися радянські дипломати.

Наприкінці документа зазначалося: "... вважали б за доцільне по можливості не надавати широкого розголосу виготовлення бюсту і наші переговори з французами до отримання від них повної згоди на встановлення бюсту з тим, щоб поставити націоналістів перед доконаним фактом і виключити підступи з їхнього боку.

Встановлення в Парижі виготовленого на Україні бюсту Т. Г. Шевченка мало б велике політичне значення: воно сприяло б французько-радянському культурному зближенню та активізації прогресивного руху українських емігрантів у Франції. Одночасно було б завдано ще одного удару по планам націоналістів використовувати ім'я Т. Г. Шевченка в антирадянських цілях".

У наступному документі М. Решетняк повідомляв про те, що 1 грудня 1969 р. Посол СРСР у Франції В. Зорін прийняв голову Паризької ради Етьєна де Верікура. В. Зорін інформував Е. де Верікура про те, що в УРСР підготовлена скульптура Т. Г. Шевченка і найближчим часом вона буде відлита з бронзи розміром в дві натури. Е. де Верікур сказав, що це питання можна вирішити, оскільки воно не має політичного спрямування. Коли Е. де Верікур, розглянувши фотографії скульптури Т. Шевченка, роботи народного художника СРСР М. Лисенка, він зауважив, що цей твір реалістичного мистецтва і тому в Паризькій раді проти нього не повинні заперечувати. Дискусії, як пояснив Е. де Верікур, виникають, як правило щодо робіт абстракціоністів. Е. де Верікур заявив, що для розгляду питання про встановлення бюста Т. Шевченка необхідно офіційний лист посольства.

Як пише М. Решетняк: "Співробітники посольства провели бесіди з двома членами Паризької ради (Бойє і Блюмель), які запевнили, що зроблять все можливе, щоб рада прийняла позитивне рішення про встановлення нашого бюста Т. Г. Шевченка. У разі,

якщо українські націоналісти спробують поставити питання про спорудження пам'ятника Т.Г.Шевченку їхнього виготовлення, Боше і Блюмель обіцяли зірвати їхні спроби”.

Після листа Посла В. Зорина в Паризьку раду від 11 грудня 1969 р. наприкінці грудня Етьєн де Верікур дав письмову відповідь: “відкрити бюст Т. Г. Шевченка у міському сквері, що носить ім'я поета до 9 березня 1970 р. ... відкрити бюст до цієї дати, тобто питання з його встановленням має бути розглянуто Національною комісією з пам'яток”. Е. де Верікур повідомив, що дав вказівку негайно робити все необхідне для якнайшвидшого просування цього питання.

Українськими представниками при ЮНЕСКО розроблялися великі плани і програми при відкритті пам'ятника Т. Шевченку. Офіційна українська влада хотіла довести, що вона шанує національного поета. Із розсекречених документів ми не бачимо вирішення цієї проблеми в 1970 р. Не треба забувати, що французька влада так само прислухалася до думки української діаспори, яка чесно працювала для Франції.

10 березня 1971 р. у Києві перебував Посол Франції у СРСР Р. Сейду. Посол зустрічався з високими партійними посадовцями Української РСР і зокрема із Міністром культури Української РСР Р. Бабійчуком. Міністр у розмові із Р. Сайду порушив питання про встановлення бюсту Т. Шевченка в Парижі. Р. Бабійчук нагадав, що ще в грудні 1969 р. Посольство СРСР у Франції направило листа Паризькому муніципалітету з пропозицією встановити бюст Т. Шевченка у сквері, який має його ім'я, і що в першій половині 1970 р. Посольство СРСР у Франції звернулося також із цього питання з нотою в МЗС Франції. Р. Бабійчук у розмові із Р. Сайду звернув увагу, що остаточно це питання так і не вирішено, і висловив надію, що посол міг би допомогти в цій справі. На що Р. Сейду запевнив Р. Бабійчука, що він терміново направить запит в МЗС Франції з цього питання і зі свого боку буде сприяти у позитивному вирішенню цього питання [4].

Таким чином, українська діаспора і офіційна влада Радянської України хотіли одного – встановлення пам'ятника Т. Шевченку в сквері Парижу. Між радянськими дипломатами високого рангу і національно-сильною українською діаспорою була ідеологічна ворожнеча, що не дало здійснитися встановленню пам'ятника Т. Шевченку в Парижі. Але сила українського народу не у сварках, а в об'єднанні. Тільки 25 травня 1978 р. у Парижі на бульварі Сен-Жермен, у сквері імені Т. Шевченка був відкритий пам'ятник Т. Шевченку. Бронзовий бюст стоїть на круглій колоні з полірованого червоного граніту Омеляновського кар'єра Житомирської області. Як і планувалося робота скульптора М. Лисенка, архітектора – А. Ігнащенко. Але цими державними справами займався український дипломат Ю. Кочубей.

Перспективами подальших досліджень у цьому напрямку може бути пошук владного рішення (Паризької мерії, Радянської України і національних українських груп у Франції) відкриття пам'ятника Т. Шевченка в Парижі 1978 р. Також залишається невивчене питання відкриття пам'ятника Т. Шевченка у Тулузі 5 вересня 1971 р., ініціаторами якого були українські емігранти.

Література

1. Тарас Шевченко. Листи, дарчі та власні написи [Текст] : в 6 т. Т. 6. — К. : Наукова думка, 2003. — С. 36.
2. ЦДАГО України [Текст]. — Ф. 1, оп. 25, дело 252, 48 лист.
3. Там само.
4. Там само. — Ф. 1, оп. 25, дело 580, арк. 6.

H. Dutchak

**UKRAINIAN NATIONAL QUESTION IN PARIS:
AUTHORATIVE DECISION**

Based on the conducted analysis of declassified government documents, the events of national importance in Paris in 1969; the opening of the square named after Taras Shevchenko and difficult political negotiations concerning the construction of the monument to Taras Shevchenko there; and the search for an explanation of the contradictions between official Soviet authorities and Ukrainian immigrants in France are reconstructed.

Key words: government documents, community, power, people.